

نگاهی به روش‌های تدریس و نتایج پژوهش‌های انجام شده

مها آقا

مسعود خفته‌دل

کارشناسی ارشد عبودیت‌شناسی

رضا خفته‌دل

کارشناس علوم تربیتی

سرشناسه : خفته‌دل، مسعود، ۱۳۶۷ -
عنوان و نام پدیدآور : نگاهی به روش‌های تدریس و نتایج پژوهش‌های
انجام‌شده/مولفان مسعود خفته‌دل، رضا خفته‌دل.

مشخصات نشر : مشهد: ارسطو، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری : ۱۴۰ ص.

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۲-۱۰۹-۹

وضعیت فهرست نویسی : فیبا

یادداشت : کتابنامه.

موضوع : تدریس — روش‌شناسی

و موضوع : Teaching — Methodology

شناسه افزوده : خفته دل، رضا، ۱۳۷۶ -

ردیف : ۱۰۲۵/۳ خ ۷۸۱۳۹۵

ر ه بنده : یویی : ۳۷۱/۱۰۲

شمار کتابخانه ملی : ۴۴۶۶۹۶۱

نام کتاب : نگاهی به روش‌های تدریس و نتایج پژوهش‌های انجام‌شده

مولفان : مسعود خفته‌دل - رضا خفته‌دل

ناشر : ارسطو (با همکاری سامانه اطلاع‌رسانی چاپ و نشر ایران)

صفحه‌آرایی، تنظیم و طرح : پروانه مهاجر

تیراژ : ۱۰۰۰

نوبت چاپ : اول - ۱۳۹۵

چاپ : مدیران

قیمت : ۱۲۰۰۰ تومان

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۲-۱۰۹-۹

تلفن‌های مرکز پخش : ۳۵۰۹۶۱۴۵ - ۳۵۰۹۶۱۴۶ - ۰۵۱

www.chaponashr.ir

انتشارات ارسطو

چاپ و نشر ایران

فهرست محتوا

صفحه	عنوان
۷	پیشگفتار

فصل اول

۱۳	روش‌ها و فنون تدریس
۱۴	تفاوت بین تدریس و یادگیری
۱۵	ارتباط بین تدریس و یادگیری
۱۵	عوامل مؤثر در تدریس

فصل دوم

۱۹	روش تدریس از نظر مربیان تعلیم و تربیت
۱۹	۱- جان لاک
۱۹	۲- ژان ژاک روسو
۲۰	۳- امانوئل کانت
۲۰	۴- پستالوزی
۲۰	۵- فروبل
۲۱	۶- جان دیویی

- ۲۱ ۷- ماریا مونته‌سوری
- ۲۲ ۸- کیل پاتریک
- ۲۲ ۹- برتراند راسل
- ۲۲ ۱۰- ادوارد کلاپارد
- ۲۲ ۱۱- مارتین بوبر

فصل سوم

- ۲۵ روش تدریس در نظریه‌های تربیتی
- ۲۵ بنیادگرایی
- ۲۵ پایدارگرایی
- ۲۵ پیشرفت گرایی
- ۲۵ بازسازی گرایی
- ۲۵ ساخت گرایی

فصل چهارم

- ۲۹ روش تدریس در مکاتب فلسفی
- ۲۹ آرمان گرایی
- ۲۹ واقع گرایی
- ۳۰ طبیعت گرایی
- ۳۰ عمل گرایی
- ۳۰ وجود گرایی
- ۳۱ پست مدرنیسم
- ۳۱ فلسفه تحلیلی

فصل پنجم

۳۵	روش‌های تدریس سنتی
۳۵	روش حفظ و تکرار
۳۷	روش توضیحی
۳۸	روش سخنرانی

فصل ششم

۴۱	تعریف تدریس فعال
۴۱	تعریف تدریس برفعال
۴۲	الگوها و روش‌های تدریس غیرمستقیم
۴۲	روش پرسش و پاسخ
۴۶	روش تدریس در گروه‌های کوچک
۴۷	روش آموزش اکتشافی
۴۷	روش آموزش انفرادی
۴۷	روش نمایشی
۴۹	روش گردش علمی
۵۳	روش حل مسأله
۵۶	روش واحد تجربی
۵۷	روش پروژه
۶۰	روش مباحثه‌ای
۶۱	روش آزمایشگاهی
۶۵	مدل ۵ ای

۶۹	روش تدریس پودمانی
۷۱	روش تدریس کاوشگری
۷۳	روش تدریس همیاری
۸۴	روش تدریس بارش مغزی
۸۶	روش جدید آموزش علوم با تأکید بر تجربه‌های علمی دانش‌آموزان
۸۹	فناوری اطلاعات و ارتباطات در تدریس

فصل هفتم

۹۳	تحقیقات انجام شده در ایران
۹۹	تحقیقات خارج کشور
۱۰۶	نتیجه‌گیری
۱۰۷	پیشنهادهای

منابع

۱۰۹	فهرست منابع فارسی
۱۱۵	فهرست منابع خارجی

پیشگفتار

زمانی که از روش‌های تدریس صحبت به میان می‌آید بحث تدابیر آموزشی مطرح می‌شود اینکه چه روش‌هایی را به کار بیندازیم تا همه فراگیران در فعالیت‌های کلاسی مشارکت فعال داشته باشند و ده‌ها مسأله از این قبیل...

از طرف دیگر کتاب‌ها، مقالات و منابع زیادی در رابطه با روش‌های تدریس، ویژگی‌ها و خصوصیت آنان تدوین و تألیف شده است و ما نتوانیم این منابع میزان اطلاعات و آگاهی‌های معلمان را ارتقاء می‌بخشد اما بنده جای خالی نتایج تحقیقات داخلی و خارجی را در این منابع بسیار احساس کردم و از این بابت خرسند و خوشحالم که توانستم از تجربیات، نکات ارزنده و مفید اساتید دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه علامه طباطبائی تهران بهره‌بردارم. برده که ۶ سال توفیق حضور در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد این دانشگاه را داشتم و همچنین از تجربیات پر بار و علمی اساتید و معلمان زبده و برجسته دانشگاه فرهنگیان مشهد استفاده وافر نموده و کمال تشکر و سپاس را دارم که نظرات و پیشنهادات این عزیزان در این اثر، بسیار مثمر ثمر واقع گردید.

بنابراین هدفم این بود که نگاهی به تحقیقات پژوهشگران در عرصه‌ی تعلیم و تربیت داشته باشم تا نقش و کاربرد روش‌های تدریس فعال و کیفیت آن در فرایند آموزش به عنوان کارآمدترین روش مدیریت اثر بخش در کلاس معرفی گردد. از آنجایی که عصر کنونی را عصری می‌دانند که هدف از آموزش و پرورش تنها انتقال میراث فرهنگی و تجارب بشری به نسل جدید نیست، بلکه رسالت آموزش و پرورش را ایجاد تغییرات مطلوب در نگرش‌ها، شناخت‌ها و در نهایت رفتار انسان‌ها می‌دانند. در این راستا معلم رسالت بسیار مهم و اساسی را بر عهده دارد زیرا علاوه بر نقش‌های هدایتی، حمایتی و تقویتی نقش سازمان دادن به فعالیت‌های یادگیری دانش‌آموزان و رشد هماهنگ ابعاد وجودی آنان نیز

به عهده اوست. معلم برای رسیدن به اهداف تعیین شده در فرایند آموزش دو مسیر اصلی را در پیش رو دارد. اول استفاده از روش‌های سنتی و غیر فعال و دوم استفاده از روش‌های تدریس فعال و کاربردی. علمای تعلیم و تربیت پس از سال‌ها تحقیق و تجربه به این نتیجه رسیده‌اند که موثرترین روش آموزش، فعال کردن خود دانش آموز است که از طریق روش علمی میسر می‌گردد. یعنی دانش آموز به کمک تفکر و قوای ذهنی خود که در فطرت هر انسانی نهفته است (مانند کنجکاوی، حدس، مقایسه، نتیجه گیری، تصور، تخیل و ...) می‌تواند مشکلی را شناسایی و برای آن راه حل ارائه نماید تا به مرحله اجرا بگذارد و به نتیجه برسد. در این نوشتار مختصر سعی بر آن است که نقش روش‌های تدریس فعال و نتایج تحفیفات در فرایند آموزش در حد توان تبیین گردد و امید است مورد قبول متخصصان تعلیم و تربیت و علمان دلسوز مقطع ابتدایی قرار گیرد. در تعریف روش تدریس فعال می‌بینیم که دانش‌آموزان در جریان آموزش و یادگیری نقش فعالی بر عهده دارند و معلم، راهنما، هدایت کننده و تسهیل کننده امر تعلیم و تربیت بر و تمام دو طرفه بین دانش‌آموزان و معلم حاکم است اما در تعریف روش تدریس غیر فعال معلم نقش اساسی را عهده دارد و مطالب را غالباً به شیوه شفاهی بیان می‌کند و دانش‌آموزان فقط شنونده مطالب می‌باشند. با نگاهی به تاریخ تعلیم و تربیت جهان می‌بینیم، در زمانی که آموزش و پرورش هنوز شکل رسمی نداشته است انسان‌ها بدون دانش و مهارت‌های لازم را به طور تجربی می‌آموختند و شخصی به اسم معلم و شخص دیگری به اسم دانش‌آموز و مکانی به عنوان مدرسه یا کلاس درس وجود نداشت بلکه هر فردی که مطالب با فنون بیشتری می‌دانست به مثابه معلم و کسی که می‌خواست چیزی یاد بگیرد دانش‌آموز بود. طبیعت هم با عنوان مدرسه یا کلاس درس قلمداد می‌شد، در حقیقت روش تدریس فعال به کار گرفته می‌شد. بنابراین می‌توان گفت که قدمت به کارگیری روش‌های تدریس فعال به قدمت آموزش و پرورش غیر رسمی بازمی‌گردد.

برای بهتر بهره بردن از دانش باید از یک سری راه و روش‌های علمی استفاده کرد به عنوان مثال برای ارائه مطالب درسی، روش‌های تدریس متفاوتی وجود دارد. روش‌های تدریس فی نفسه خوب یا بد نیستند بلکه نحوه و شرایط استفاده از آن‌ها موجب ضعف یا قوت تدریس می‌شود. اگر روش انتخاب شده با هدف‌ها، توانایی‌های دانش‌آموزان، محتوای دروس و... منطبق نباشد و معلم مهارت‌های لازم برای استفاده از آن روش‌ها را به دست نیاورده باشد کیفیت تدریس او مناسب نخواهد بود و اجرای آن روش‌ها در کلاس، با شکست مواجه خواهد شد. با این حال معلم باید با توجه به محتوای درس، نوع موضوع مورد آموزش، هدف‌های آموزشی، شخصیت و توانایی‌های فردی دانش‌آموزان، امکانات موجود، جو حاکم بر کلاس، تعداد شاگردان، زمان در اختیار کلاس و ده‌ها مسایل دیگر به ارائه مطالب درسی بپردازد (به نقل از ادیب نیا، ۱۳۸۹: ۵۱۳).

پاتریک اسلاتری (۱۹۹۲) می گوید: مربیان باید از طراحی برنامه های درسی که بعد مادی، چیرگی در شناخت بیرونی، آمادگی برای آینده ای نامطمئن و تحمل جهان بی دینی را تقویت می کنند، پرهیزند. باید یک برنامه درسی معنوی و به هم پیوسته و آزادی بخش خلق کنیم که سرشار از هیجان، پرسش، تلاش، کوشش و مشارکت بوده و در آن به جای یک محصول نهایی بیشتر فرآیندی کلی نگرانه هدف باشد.

معلم با آشنایی و شناخت روش های مختلف تدریس، قادر به انتخاب مطلوب ترین روش صحیح تدریس خواهد بود. هر اندازه که با روش های مختلف تدریس آشنا باشد، در موقعیت های مختلف برای رسیدن به مقاصد آموزشی، آزادی عمل بیشتری خواهد داشت. در این راستا با توجه به مطالب فوق و نقش موثر روش های تدریس در یادگیری دانش آموزان در موضوعات درسی، نگارنده به بررسی روش های تدریس به شیوه های مختلف فعال پرداخته و اینکه نتایج مورد تحقیق توسط محققان در این عرصه به کجا رسیده و آیا روش به کار گرفته شده چه نتیجه ای را در برداشته تا دیگر محققان و معلمان از مزایا و محدودیت های آن روش اطلاع حاصل نموده و در تدریس خود تمهیدات لازم را به کار گیرند و آموزش خود را کاربردی ساختن و به روش های جدیدترین پژوهش ها حرکت نمایند. امیدوارم مورد عنایت واقع شود.

بدون تردید کتاب حاضر خالی از اشکال نخواهد بود. نگارنده سیاستگذار کلیه استادان، محققان، صاحب نظران و معلمان دلسوزی خواهد بود که او را در این اثر با نقاد و بی سوسی خود یاری رسانند و در غنی سازی آن به کمک او بشتابند.

« سعی کنیم دانش آموزان خود را به سمت خود یادگیرنده فعال سوق دهیم
و از گذشته فراتر رویم و محیطی امید بخش به وجود آوریم »

محمود خنده دل

پاییز ۱۳۹۵